

talls de la història d'aquesta vestidura i del seu nom entre els moros; basti'ns remetre als dos savis i complets estudis citats de Dozy; on no tot quedà clarit i no fóra fàcil de perfeccionar-ho: no goso mirar com a establerta definitivament la conclusió de la primera obra del gran arabista («je suppose qu'anciennement ne s'appliquait qu'au capuchon qui ressembloit à l'ancien *burnus* ou calotte, et que, par extension, le manteau entier a reçu ce nom»), per més que fins en el Marroc ha pogut designar un mer «capuchon» (segons el Baró d'Augustin, a. 1830). De tota manera l'aplicació al mantell (encaputxat) domina de molt en el Magreb (veg. cites precises i detallades sobre els fets algerians dels Ss. XVI-XVII segons Haedo i Már-mol i posteriors del Marroc, en Dozy, pp. 75ss.), i aquest és també l'estat de coses que reflecteixen les velles fonts nostres des del S. XIII: *RMa.* («capa», 37a i 279), *PAlc.*, etc. (Steiger, *Contrib.*, 357).

Quant a la forma del mot, sabem que tant a Orient com a Occident la mesura clàssica *burnus* fou aviat reemplaçada per l'accentuació *burnús*, que és ja la que donen els dos lèxics hispanoàrabs i les dades assenyalades per Steiger des del Marroc fins a Trípoli. Hi ha, però, també ja en àrab la pronúncia *barnús*, avui maltesa, i és ja la que documenta Höst en el Marroc en el S. XVIII (no és segur que el català reflecteixi únicament aquesta variant àrbiga, car al seu predomini pogué ajudar la dissimilació).

Les indicacions etimològiques dins l'àrab no són inequívocues ni segures. No és arrel àrabo-semítica, ni està assegurat si entrà en la llengua a Orient o a l'Àfrica. No és gens difícil, més aviat és versemblant, que Sepulcri vagi estar encertat en afirmar, en el seu estudi de R. I. L. LIII, 461-8 (cf. *Jud. Rom.* LI, 1926, 293-4), que en àrab ve del gr. *πυρρός* «russus, fuscus», com una abreviació del que en llatí s'ha tornat *CUCULUS BURRUS* 'caputxa rogenca, roja-fosca': el canvi fonètic (*p > b*, accentuació) fóra normal, i quant a *RR > rn* no és solament un fet molt repetit en els manlleus (en llengües d'Occident en general i en particular en les hispàniques), sinó que en àrab això ve a confluïr amb una tendència semítica de velles arrels (per més que enlloc no sigui un fet sistemàtic, veg. *Top. Hesp.* i Sabb. Moscati, *Introd. alla Gramma. Comp. Semitica*).

Quant als fets *realia*, la veritat és que hi ha hagut barnussos de tots colors, i en els nostres Ss. XIV-XV se'n registren concretament de blancs, negres i blaus (fins algun de verd)² (veg. els docs. citats per *AlcM*, s. v. *albernú*). El primer llibre de Dozy en concreta molts de negres, etc., i, sobretot de blaus i de blancs, des d'Haedo i en els viatgers d'Algèria i Marroc, i ja amb referència als Almuhadis (p. 78); els rojos o vermells figuren entre els antics i ben segurament constatats, ja amb referència a Aben-Teixufin, i una precisió decisiva pot ser la que aporta Martin (1847) en dir-nos que «*le bernous rouge*» és «la marque du commandement». No obstant, això no basta per a conclusions definitives ni prou sòlides, ni menys per descartar les pistes divergents. No és de creure que hi

hagi relació bàsica amb *bärniya* (també *burniyya*) «manteau de peau, capote rustique» (que ja apareix en *PAlc.* i fonts magrebines anteriors, Dozy I, 78b) i particularment *DCEC* I, 447-8, 448b27, car de tota manera la -s no pot ser sufixal (si bé no entro en la possibilitat d'alguna connexió llunyana, ni nego que hi hagi hagut influències). Però ja Urrea, en el S. XVI (Covarr.) deia que el *barnús* és un mantell africà contra la pluja, de nom bàrbar ('estranger o bereber') que li donen els Zenetes; ara bé *Albornoz* no és sols un NL i cognom castellà, sinó el nom d'una tribu bereber *Burnus* (Dubler, *Festschrift Jud.*, 195) i no és difícil de concebre que en el nom de *Bernisa* ~ *Mernisa* (també tribu bereber i ben representada en la toponímia de les terres catalanes) tinguem la mateixa arrel.

Tenim, doncs, la hipòtesi d'un origen pròpiament africà —camític, no semític—, que em guardaré de recomanar pel que fa a una refutació ni a una confirmació decidida. No és pas que una arrel *brus* es comprovi com a aràbiga, ni sigui gaire versemblant en el sistema semític, i tanmateix *RMa.* la registra en les formes *barnas* i *barranas* per a 'ser (o tornar) pobre, miserios' i com a adjectiu *barānis*, ço que coincideix amb *barānis* plural de *burnus* 'barnús' (que ja es troba en l'Idrissi).³

En català tenim *albernú* des del S. XIV fins a On. Pou (1575), que tradueix «capa de camí» (p. 308). Una variant ja fou usada en el *Tirant*: «lo moro se despullà un *albornuq* que vestia, e donà-lo a Plaerdemavida» (ed. Ag. III, 280). La forma *barnús* no apareix fins molt més tard (solament l'altra en tots els diccionaris dels Ss. XVII-XVIII) i fins a la fi del XIX (*DAG.*, *AlcM*) on se'ns concreta no sols la forma avui general en *b-* sinó les noves accepcions 'capa llarga de roba grossera i amb mànigues per al qui surt o entra en el bany o va sense vestir', 'vestit llarg que posen a les criatures damunt els bolquers (quan els duen a batejar, etc.)'. És valuós el repertori de formes d'aquest nom, usades per viatgers i traductors italians, aplegat per Zaccaria, *L'Elemento Iber. n. l. it.* (s. v. i *aggiunte*), on veiem *albernuccio* en el traductor Ramusio, c. 1510, en M. Sanudo (1498-1535) però també, entre altres, una com *barnusso*, -uso, que apareix igualment en tots dos i en d'altres, i que pot tenir lligam més o menys directe amb la catalana o inspirar-se directament en les preses de l'àrab magrebí de Leo Africanus.

D'*albernú* hi ha una variant mall. *embarnú* (en ToAguiló, *Rond.*, *AlcM*) —tal com *enjub/aljub angorfa/algorfa*, etc. Un mot eiv. *embanastro* 'trasto, entriuell, nosa' (*AlcM*) pot resultar de la suma i encontrè d'*embarnú*, en tant que objecte feixuc i que fa nosa, amb *embanastar* en el sentit d'«embolcar» o 'ficar en un farcell'.

¹ No figura a l'Alcorà, car no el recull Penrice però sí Dieterici, «Überwurf mit Kapuze». —² D'Arvieux diu que els vermells eren per a les criatures a Alger, i que a Fes era un dels colors dels jueus. El més antic de què es parla és el que se-